

Türk Turizm Araştırmaları Dergisi

2020, 4(2): 909-926.

DOI: [10.26677/TR1010.2020.373](https://doi.org/10.26677/TR1010.2020.373)

ISSN: 2587-0890 Dergi web sayfası: <https://www.tutad.org>

ARAşTIRMA MAKALESİ

Türkiye’de Macera Turisti Tipolojisi

Öğr. Gör. Serhat BİNGÖL, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Bilecik, e-posta: serhat.bingol@bilecik.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9312-4552>

Prof. Dr. Meryem AKOĞLAN KOZAK, Anadolu Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Eskişehir, e-posta: mkozak@anadolu.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0577-1843>

Öz

Türkiye’deki yüksek riskli aktivitelere katılan macera turistlerini keşfetmek için yola çıkılan bu çalışmada, Türkiye’de en çok tercih edilen macera aktiviteleri olan yamaç paraşütü, tüplü dalış, sörf, rafting, kano, kamp, kayak/snowboard, kaya tırmanışı, trekking ve tur bisikleti aktivitelerine katılan macera turistleri incelenmiştir. Çalışmada, macera turistlerinin demografik özellikleri, rekreasyonel davranışları, kişilik özellikleri ve tercih ettikleri aktiviteler değerlendirilerek, macera turisti tipolojisinin oluşturulması amaçlanmıştır. Bu amaçla, turist kişilik özelliklerini ortaya koymak için geliştirilen dışadönüklük kişilik ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçekle birlikte, macera turistlerinin rekreasyonel davranışları ile demografik özelliklerine yönelik ifadelerin de yer aldığı anket soru formu oluşturulmuştur. Araştırma kapsamında veriler, nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılarak toplanmıştır. Belirlenen 10 macera aktivitesine katılan macera turistleri, kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiş ve bu turistlerden toplam 1246 veri elde edilmiştir. Araştırma sonucunda, macera turistlerinin kişilik tipleri ortaya konmuş ve macera turistlerinin tercih ettikleri aktivite türlerine göre kişilik tipleri, rekreasyonel davranışları ile demografik özellikleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Macera Turizmi, Macera Turistleri, Macera Turisti Tipolojisi, Türkiye’de Macera Aktiviteleri.

Makale Gönderme Tarihi: 12.01.2020

Makale Kabul Tarihi: 06.04.2020

Önerilen Atıf:

Bingöl, S. ve Akoğlan Kozak, M. (2020). Türkiye’de Macera Turisti Tipolojisi, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2): 909-926.

© 2020 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

Journal of Turkish Tourism Research

2020, 4(2): 909-926.

DOI: [10.26677/TR1010.2020.373](https://doi.org/10.26677/TR1010.2020.373)

ISSN: 2587-0890 Journal Homepage: <https://www.tutad.org>

RESEARCH PAPER

Adventure Tourist Typology in Turkey

Lecturer Serhat BİNGÖL, Bilecik Şeyh Edebali University, Faculty of Applied Sciences, Bilecik, e-mail: serhat.bingol@bilecik.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9312-4552>

Prof. Dr. Meryem AKOĞLAN KOZAK, Anadolu University, Faculty of Business Administration, Eskişehir, e-mail: mkozak@anadolu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0577-1843>

Abstract

The study was starting to discover the adventure tourists who participate in high-risk activities in Turkey. Research was conducted for adventure tourists participating the most preferred adventure activities which are paragliding, scuba diving, surfing, rafting, canoeing, camping, skiing/snowboarding, rock climbing, trekking and tour biking. It was aimed to create adventure tourist typology by evaluating the demographic characteristics, recreational behavior, personality characteristics and the activities adventure tourists prefer. For this purpose, the allocentric personality scale -which is developed to reveal the tourist personality- was used. Along with this scale, a questionnaire form containing variables on recreational behavior and demographic characteristics of adventure tourists has been created. Within the scope of the research, the data were collected using the survey technique, which is one of the quantitative research methods. Adventure tourists participating in the 10 determined adventure activities were selected using the convenience sampling method and a total of 1246 data were obtained from these tourists. As a result of the research, personality typology of adventure tourists were determined and personality types, recreational behaviors and demographic characteristics were determined according to the adventure activities preferred by adventure tourists.

Keywords: Adventure Tourism, Adventure Tourist, Adventure Tourist Typology, Adventure Activities in Turkey.

Received: 12.01.2020

Accepted: 06.04.2020

Suggested Citation:

Bingöl, S. and Akoğlan Kozak, M. (2020). Adventure Tourist Typology in Turkey, *Journal of Turkish Tourism Research*, 4(2): 909-926.

© 2020 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

GİRİŞ

Bugünlerde, yamaç paraşütü, tüplü dalış, sörf, rafting, kayak, kano, kamp, kaya tırmanışı, trekking ve tur bisikleti gibi macera aktivitelerine katılarak macera yaşamak, kendine ve yeteneğine meydan okumak ve doğanın üstesinden gelmek üzerine yoğunlaşan macera turistleri, farklı deneyimler peşindedir. Bu deneyimleri yaşamak için farklı destinasyonlara seyahat eden turistler, macera turizminin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Geçmişten günümüze, kâşifler, maceraperestler, tüccarlar, hacılar, tacirler, sömürgeciler, mevsimlik göçmenler, misyonerler, dağcılar, doğa tarihçileri, kadın gezginler, seyahat yazarları, avcılar, ruhsal aydınlanma için seyahat eden kişiler, seks turistleri, şehir kâşifleri ve uyuşturucu turistleri olarak ortaya çıkan turistlerin her biri, macera turistlerinin özelliklerini yansıtmaktadır. Yapılan bu seyahatlerin tümü sıradan olmayan, yeni ortamlarda, gerçek ya da algılanan risk unsurlarıyla iç içedir.

Turizm ve rekreasyon alanında akademik bir odak noktası olan macera turizmi, 1990'lı yılların ilk dönemlerine kadar pek ilgi görmemiştir. Boorstin (1961/1964) ve MacCannell (1976/1999) gibi turizm teorisyenleri, kitle turizm hareketlerine yönelik temalara odaklanmış olup, turistin deneyimi ile gezginin (macera turisti) otantik deneyimi arasında önemli bir farklılaşmanın olduğunu belirtmişlerdir. 1970'lerden itibaren, gezginin (bir amaç için daha egzotik mekânlara giderek zorlu aktivitelerde bulunan macera turisti) deneyim arayışına odaklanan birçok kavramsal modellemeler geliştirilmiştir (Cohen, 1979; Meyersohn, 1981; Graburn, 1983; Przeclawski, 1985; Urry, 1990; Selwyn, 1996; Tucker, 2003). Ancak bu teori ve modellemelerde, turizm alanında macera turisti ve macera turizmi ile ilgili herhangi bir açıklamada bulunulmamıştır. Dolayısıyla, macera turizmi ve macera turisti için herhangi bir tanım yapılmamıştır. Bu konuda en belirgin tanımlar, rekreasyon alanındaki çalışmalardan elde edilmiştir. Özellikle, 1980'lerden itibaren macera rekreasyonu deneyiminin, risk deneyimi ile ilişkisini inceleyen rekreasyonel modellemeler geliştirilmiştir (Meier vd., 1980; Ewert, 1985; Martin ve Priest, 1986; Ewert ve Hollenhorst, 1989).

Priest'e (1992) göre, macera aktiviteleri olarak sınıflandırılan aktiviteler dört unsurdan oluşmaktadır; aktivite doğal bir ortamdadır, katılımcılar gönüllü olarak bu aktivitelere katılmaktadırlar, doğal çevrede tehlike unsuru mevcuttur ve katılımcının yetkinlik ve risk koşullarından ne kadar etkileneceği belirsizdir. Çalışmaların birçoğunda macera turizmi, alışılmamış ve genellikle tehlike içeren ortamlarda, fiziksel aktiviteler yapmak isteyen turistlerin katıldığı fiziksel bir fenomen olarak açıklanmıştır. Tırmanış, sörf, trekking ve rafting gibi macera aktivitelerine ilişkin etnografik çalışmalar, geniş kapsamlı teorik çerçeveler üzerine kurulmuştur (Donnelly ve Young, 1988; Green ve Chalip, 1988; Celsi vd., 1993; Wheaton, 2000; Kay ve Laberge, 2002a, 2002b). Ancak yapılan çalışmaların turizm bağlamında ele alınmadığı ve ulaşılan bulguların macera turizmine katkısının sınırlı olduğu görülmektedir. Bu çalışmalar incelendiğinde, (Chen, Ou ve Lin, 2001; Pizam vd., 2004; Sung, 2004; Hsieh, 2007; Buckley, 2012; Ewert vd., 2013; Gilberton ve Ewert, 2015; Lynch ve Dibben, 2016; Mason vd., 2017) turistlerin doğa ile bütünleşme, yenilik, uyarılma veya dürtü, tehlike ve risk, kaçış, duyuşsal arayış, kendini gerçekleştirme ve sosyalleşme için motive oldukları görülmektedir. Yine aynı çalışmalarda, turistlerin psikolojik özelliklerinin ise doğayı yaşamak isteyen, yenilenme ihtiyacı duyan, rutinden kaçma eğiliminde olan, risk alan, meydan okuyan, belirsiz sonuçları arayan ve keşfetmeyi seven kişiler oldukları görülmektedir. Macera turistlerinin kişilik özellikleri, motivasyonları ve psikolojik yönleri ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda çoğunlukla, kişilik kuramları (Eysenck 1970; Plog 1972; Jackson vd., 2001), akış kuramı (Csikszentmihalyi, 1990) ve duyuşsal arayış kuramından (Zuckerman, 1979) yararlanıldığı görülmektedir.

Türkiye'de macera aktivitelerine katılan turistleri keşfetmek için yola çıkılan bu çalışmada, özellikle zorlu macera aktivitelerine katılan macera turistlerine odaklanılmıştır. Araştırma,

Türkiye en çok tercih edilen macera aktiviteleri olan yamaç paraşütü, tüplü dalış, sörf, rafting, kano, kamp, kayak/snowboard, kaya tırmanışı, trekking ve tur bisikleti aktiviteleri kapsamında planlanmıştır. Bu amaçla, katılımcıların demografik özellikleri, rekreasyonel davranışları ve kişilik özellikleri değerlendirilerek, macera turisti tipolojisi oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu nedenle, dışadönüklük kişilik ölçeği ile macera turistlerinin kişilik özellikleri belirlenmiş ve aktivite türlerine göre kişilik özellikleri, rekreasyonel davranışları ve demografik özellikleri araştırılmıştır.

Macera Turistlerinin Kişilik Özellikleri

Turizmde kişilerin davranışları sürekli bir değişim halindedir ve macera turisti, daha deneyimli bir turist olarak ortaya çıkmıştır. Macera turistleri eşsiz seyahat deneyimlerini talep ederek, sürekli bir arayış içindedirler. Macera turistlerinin özelliklerine odaklanan çalışmaların çoğu psikoloji ve rekreasyon alanlarında ortaya çıkmaktadır (Chen, Ou ve Lin, 2001; Pizam vd., 2004; Sung, 2004; Hsieh, 2007; Buckley, 2012; Ewert vd., 2013; Gilberton ve Ewert, 2015; Lynch ve Dibben, 2016; Mason vd., 2017). Kuşkusuz, psikoloji ve rekreasyona dayalı araştırmalar, macera turistlerinin davranış bileşenleri yönünü şekillendirmektedir. Birçok macera turisti seyahate çıkma nedeni olarak “aynı olan her şeyden ve herkesten uzaklaşma” isteğini belirtmektedir. Turistler “yolda” bulunan diğer turistler ile turizm endüstrisinin gelişmediği veya kendilerine uzak olan destinasyonlarda buluşmaktadırlar. Özellikle, “olağandışı”, “egzotik”, “otantik” ve “uzak” kavramları ile eşleşen destinasyonların macera turistleri için ön plana çıktığı görülmektedir (Litvin, 2008). Bu destinasyonlar genellikle, turizm işletmelerinin sınırlı olduğu, geleneksel kültürün korunduğu ve nüfus yoğunluğunun az olduğu bölgeleri içermektedir.

Bir bireyi diğerlerinden ayıran fiziksel, zihinsel ve ruhsal özelliklerin tümü kişilik olarak kabul edilmektedir. Kişilik, bireylerin belirli durumlarda gösterdiği kendine özgü davranışlar olarak ifade edilen dinamik özelliklerin tümüdür. Bu özellikler bireyi, diğer bireylerden farklılaştıran, sürekliliği ve tutarlılığı olan davranışlarıdır. Kişilik kavramını anlamak, insanların çeşitli durumlarda niçin farklı davranışlar sergilediğini anlamaya yardımcı olmaktır. Kişilik, bireyin benliği ve sosyal dünyası arasındaki karşılıklı ilişkisinin sonucudur (Aytaç, 2000). Genetik özellikler ve çevresel etkenler, insanın kişiliğini etkilediği için, her insanın kişiliği diğerlerinden farklıdır. Bireylerin kişilik özellikleri, katıldıkları aktiviteleri ve bu aktivitelerden elde edecekleri hazzın seviyesini belirleyen önemli bir etkidir. Dolayısıyla, bireylerin aktivitelere katılımını sağlayan en önemli etkenlerden birinin kişilik olduğu söylenebilir. Buna dayanarak, bireyin kendi kişilik yapısına uyumlu aktiviteler yaparak tatmin olabileceği sonucu çıkarılabilir.

Kişilik psikolojisi, bireyin kendine özgü davranış, düşünce ve duygu biçimleriyle ilgilenir. Bazı kişilik özellikleri kromozomların eksiklik veya fazlalığında değil, baskın ya da altkın genlerden dolayı ortaya çıkar. Bu nedenle, bir bireyin dışadönük veya içedönük kişilik özelliklerinin, kısmen genetik ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Cüceloğlu, 2018:88). Macera turistlerinin dışadönük kişilik özellikleri taşıması ve buna uygun ekstrem aktiviteleri tercih etmelerinde çevresel faktörler yanında, genetik faktörlerin de etkili olduğu söylenebilir. Macera turistleri hem yaşam tarzı olarak hem de kişilik özellikleri ile farklı bir yapıya sahiptirler. Ayrıca, bu kişilerin bağımsız ve özgür yapıda oldukları da unutulmamalıdır. Çeşitli macera aktivitelerini deneyimlemek isteyen bu kişiler aynı zamanda, iki farklı uçta kişilik özellikleri de gösterebilmektedirler.

Carl Gustav Jung, kişilik özelliklerini açıklamaya çalışan, önemli düşünürlerden birisidir. Jung, insanların evrensel özelliklerini ve bireysel farklılıklarını tespit etmeye çalışmıştır. Jung kişiliğin, bireyin edindiği bilgiyi algılama ve işleme esnasında kullandığı farklı eylemler bütünü olduğunu ileri sürmüştür (Jung, 1910). Jung’un kişiliği tanımlamak için, psikolojik tipolojiyi geliştirmesi

sonucunda yapmış olduğu çalışmalar, kişiliğin dinamiklerinin anlaşılmasını sağlamıştır. Jung, içedönük ve dışadönük tanımlamalarını ilk kullanan araştırmacıdır. İçedönük bireylerin düşünceleri ve ilgileri iç dünyalarına yönelmiştir. Öte yandan dışadönük insanlar, sürekli başkalarıyla birlikte olmak arzusundadır ve yalnız olmak istememektedirler (Cüceloğlu, 2018:412).

Eysenck, bilimsel araştırmalarda kişilik ve tip kavramlarına yönelerek kişilik kuramlarına yeni bir bakış açısı kazandıran bir düşünürdür. Eysenck, kişilik yapısını, birbirinden bağımsız olmak üzere, iki uca sahip olan, yatay ve dikey boyutlar üzerinden değerlendirmiştir (Eysenck, 1970). Jung'un açıklamalarına benzer olarak Eysenck, yatay boyutun bir ucuna içedönük, diğer ucuna dışadönük; dikey boyutun üst sınırına nevrotik, alt sınırına ise normal kişilik tipini yerleştirmiştir. Buna göre içedönük bireyler, sessiz ve sosyal çevreye karşı kapalıdırlar. Dışadönük bireyler ise daha cana yakın olup, kolay ilişkiye girerler ve arkadaş canlısıdırlar. Dikey boyutun üst ucunda konumlanan nevrotik tipte bireyler, aşırı ve değişken duygular içinde yaşamaktadırlar. Dikey boyutun alt ucunda konumlanan ve normal uca yerleştirilen bireyler ise dengeli ve düzenli duygusal dünyaya sahiptirler.

Plog, turist kişiliği alanında birçok çalışmaya sahip olup, çalışmaları oldukça kabul görmektedir. Plog (1972, 1987, 1991, 2001) turizmde tip/kişilik teorisini kullanarak turizme özgü bir model geliştirmiştir. Plog'un bu özgün araştırması, uçakla seyahat etmeyen ancak ortalamanın üzerinde gelir elde eden insanlarla görüşmeyi içermektedir. Plog, bu insanların girişken olmadığını, günlük yaşamlarında endişeli olduklarını ve hayatları üzerinde çok az kontrol sahibi olduklarına inandıkları sonucuna ulaşmıştır. Plog (1972) bu kişilik tipini içedönük olarak sınıflandırmıştır. Bu boyutun karşısındaki kişilik tipini ise dışadönük olarak belirtmiştir. Genel olarak, dışadönük kişilik özelliklerine sahip olan turistlerin, bağımsız hareket etmeyi sevdiğini ve az bilinen destinasyonlara plansız seyahat ettiklerini savunmuştur. Buna karşılık, içedönük kişilik özelliklerine sahip turistlerin ise kitle turizm pazarlarının bir parçası olmayı tercih ettiklerini ve paket turları tercih ettiklerini belirtmiştir. 1967'lere kadar uzanan çalışmalarına dayanarak içedönük, içedönüklüğe yakın, orta merkezli, dışadönüklüğe yakın ve dışadönük olmak üzere beş kişilik tipi belirlemiştir. Model, kişilik özelliklerini temelde içedönük ve dışadönük olarak ikiye ayırmıştır (Plog, 2001:14). Modelde içedönükler *bağımlılar*, dışadönükler ise *maceraacılar* olarak adlandırılmıştır. *Maceraacılar* olarak adlandırıldığı dışadönükler, keşfedilmemiş destinasyonları tercih ederek, macera aktivitelerine katılmaktadırlar.

Turizm literatüründe, turist kişilik tiplerinin boyutsal olarak belirlendiği ve dışadönükler- içedönükler olarak sınıflandığı görülmektedir. Dışadönük turistler; yenilik arayışında olan, turizm endüstrisine bağlılığı asgariye indiren ve yerel halkla etkileşime geçen kişilerdir. Öte yandan içedönük turistler ise benzerlik arayan, kitle turizm endüstrisinde yer alan, turistik deneyimi dinlenmek, rahatlamak ve iş stresinden kaçmak için kullanan kişilerdir. Jackson (2006) bu iki turist tipini; demografik özellikler, rekreasyonel davranışlar, seyahat davranışları, psikososyal yönler ve destinasyon seçimi konusunda değerlendirmiştir. Ulaştığı genel sonuç, dışadönükler ile içedönüklerin, bu kilit turizm özelliklerinin hepsinde farklılık gösterdiği yönündedir.

Plog'un kuramından hareketle yola çıkan Jackson (2006), daha önce turizme özgü kişilik envanterinin olmamasından dolayı çeşitli araştırmalar gerçekleştirmiş ve elde ettiği verilere dayanarak bir kişilik envanteri geliştirmiştir. Jackson (2006), entelektüel merak, yenilik arayışı, sosyalleşme, girişkenlik, risk alımı, bireysellik ve etkin heves kişilik özelliklerini gösterenleri dışadönükler olarak adlandırılmıştır. Tutucu, bilindik destinasyonları seçen, yabancından uzak, dış kontrol isteyen ve rahatına düşkünler ise içedönüklerdir. İçedönük ve dışadönük olmak üzere ortaya çıkan bu turist kişilik özellikleri boyutsal olarak zıt uçlara konumlandırılmıştır. Böylelikle

turistler, bu tanımlar ve sınıflandırmalar ile değerlendirilerek *dışadönüklük kişilik ölçeğinin* geliştirilmesine temel oluşturulmuştur.

Macera Turistlerinin Rekreasyonel Davranışları

Kitle turizmi için hareket eden turistlerin sayısının artış oranı azalmakta olup, (ATTA, 2015) toplumsal ve psikolojik değişimlerle birlikte yön değiştirmektedir. Bir ihtiyaç haline gelmeye başlayan turizm olayında, turistlerin davranışları da dönüşmeye başlamıştır. Destinasyon odaklı seyahatlerle birlikte, aktivite odaklı seyahatler de tercih edilmeye başlanmıştır. Macera turizmi olgusunu ortaya çıkaran bu hareketler, özellikle macera turistlerinin motivasyonlarını etkilemektedir. Swarbrooke vd., (2003) kaçış, kendini gerçekleştirme, uyarılma ve yoğunluk ile ilham olarak belirtilen motivasyon unsurlarının daha önemli olduğunu ve macera turizminin büyümesine neden olduğunu savunmuştur.

İş yoğunluğu, şehir hayatının neden olduğu stres ve aşırı tüketimine bağlı olan toplum ile olan bağlantının kesilmesi için macera turizmi, bir aktiviteye katılma, doğa ile bütünleşme ve daha basit yaşam arayışları için kaçış fırsatı sunmaktadır. Macera turistleri için yükseköğrenim, mesleki gelişim ve sosyal medyanın etkisiyle, kendini gerçekleştirme ihtiyaç haline gelmiştir. Macera turistleri, özgür, risk alıcı ve meydan okuyucu gibi ortak özellikleri ile “zor” veya “kolay” maceracı davranışları sergileyebilmektedirler. Bu bağlamda, kolay maceracılar, bireysel keşif, kent yaşamının rutininden kaçma ve yeni ortamlar keşfetme (Lipscombe, 1999), heyecan, yenilik ve kontrollü bir çevre arama gibi davranışlar sergilemektedirler (Ewert, 1989; Lipscombe, 1999). Kolay maceracılar ve kitle turisti arasında paralellikler olsa da en önemli fark, seyahatlerin ilk kez deniyor olması ve aktivite temelli olmasıdır. Zor maceracılar ise yüksek düzeyde risk alan, yoğun duygular ile ileri düzey beceriler gerektiren ve daha önce denememiş aktiviteleri yapan kişilerdir. Ayrıca, daha önceki deneyimleri ile yüksek düzeylerde risk almaktadırlar.

Lipscombe'ye (1999) göre, zor aktivitelere katılan macera turistleri, meydan okuma, tehlike ve risk unsurlarını göz önünde bulundurarak, başarılı olmak istemektedirler. Macera turistlerinin zorlu aktivitelere katılmak için beceri düzeylerinin yüksek olması ve uzun süredir macera aktivitelerine katılması gerekmektedir. Rekreasyonel davranış için başlangıç düzeyindeki bir macera turisti ile orta düzey veya profesyonel bir macera turisti arasında farklılık ortaya çıkmaktadır (Hsieh, 2007). Macera turistleri, birçok yönden macera aktivitelerine ve turistik faaliyetlere verdikleri tepki açısından farklı bir grup olarak değerlendirmektedir. Bu turistlerin rekreasyonel davranışları, başta seçtikleri aktiviteler olmak üzere, kitle turistinden farklılaşmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmada, Türkiye’de macera turistlerinin demografik özellikleri, rekreasyonel davranışları ve kişilik özelliklerini ortaya koymak için keşifsel ve betimsel araştırma yaklaşımlarından faydalanılmıştır. Bu kapsamda macera turistlerinin Türkiye’deki macera aktivitelerine katılımlarına yönelik genellemeler yaparak, önerilerde bulunabilmesi amacıyla nicel araştırma yöntemi seçilmiştir. Araştırmada veri toplama işlemi için anket tekniğinden faydalanılmıştır. Soru formu ifadeleri için ise aralıklı ölçek türlerinden olan likert ölçeği kullanılmıştır. Çalışmanın amacına uygun olması nedeniyle, anket soru formunun hazırlanmasında Jackson (2006) tarafından geliştirilen dışadönüklük kişilik ölçeğinden faydalanılmıştır. Bu ölçekle birlikte, macera turistlerinin rekreasyonel davranışları ile demografik özelliklerine yönelik ifadelerin de yer aldığı soru formu oluşturulmuştur.

Plog'un içedönüklük-dışadönüklük kuramından hareketle Jackson (2006) tarafından geliştirilen dışadönüklük kişilik ölçeği, turist kişilik özelliklerini ortaya koymak için geliştirilmiştir. Dışadönüklük kişilik ölçeğinde yer alan ifadeler için gerekli çeviriler yapıp düzenlendikten sonra uzman görüşü alma yoluna gidilmiştir. Uzman görüşü alma süreci, 13-30 Aralık 2018 tarihleri arasında yapılmıştır. Bu uygulama, alanında uzman 10 akademisyen ve turizm sektöründe hizmet veren iki sektör temsilcisi olmak üzere toplam 12 uzman ile gerçekleştirilmiştir. Uzman görüşü alma sürecinde, öncelikle çevirisi yapılmış olan 15 ifadeye sahip orijinal ölçek, uzmanlara sunulmuştur. Daha sonra geri bildirimlere göre düzenlemeler yapılarak ikinci kez aynı uzman grubunun görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan gelen son görüşlere bağlı olarak, ölçekteki ifadeler tekrar düzenlenmiş ve ölçeğin son hali, uzmanlara gönderilmiştir. Bu süreçte ölçek, uzman görüşlerine çerçevesinde ele alınarak son halini almıştır. Yapılan bu düzenlemelerden sonra çevirisi yapılmış 15 ifadeden oluşan ölçek, veri toplama işlemi için hazır hale gelmiştir.

Verilerin analizinde, aritmetik ortalamalar, frekanslar, yüzdeler, standart sapmalar ve Cronbach Alpha katsayılarının hesaplanması için tanımlayıcı istatistik analizlerden yararlanılmıştır. Macera turistlerinin kişilik özellikleri ile ilgili olan ifadeler için öncelikle açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ardından hiyerarşik olmayan kümeleme analizi ile macera turistlerinin kişilik tipleri belirlenmiştir. Macera turistlerinin katıldıkları aktivite türlerinin, demografik özellikler, rekreasyonel davranışlar ve kişilik tipleri ile ilişkileri ortaya koymak için ise çoklu uyum analizi ve çapraz tablolardan yararlanılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Türkiye'de macera turizmine katılan tüm bireyler oluşturmaktadır. Macera turizminin birçok farklı macera aktivitesini kapsamı ve Türkiye'nin birçok yerinde yapılmasına bağlı olarak araştırmaya, aktivitelerin yapıldığı destinasyonlar ve bu destinasyonlarda ön plana çıkan aktivitelerin belirlenmesi ile başlamıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı, il turizm müdürlükleri, doğa dernekleri, öğrenci kulüpleri, amatör spor kulüpleri, seyahat acentaları ve ilgili literatürden edinilen bilgiler doğrultusunda, Türkiye'de turizm hareketlerine neden olan 10 macera aktivitesi belirlenmiştir. Yamaç paraşütü, kamp, kaya tırmanışı, tüplü dalış, sörf, rafting, kano, trekking, kayak/snowboard ve tur bisikleti olarak belirlenen macera aktiviteleri, Türkiye'de özellikle turistik macera aktiviteleri olarak en çok tercih edilen aktivitelerdir. Bu bilgilere dayalı olarak yapılan ön çalışma sonucunda, bu araştırmanın evreni, belirlenen 10 macera aktivitesine katılmak amacıyla seyahat eden tüm macera turistleri olarak belirlenmiştir.

Macera aktivitelerinin belirlenmesinin ardından, aktivitelerin hangi destinasyonlarda yapıldığına dair incelemeler, yine aynı yöntem ile belirlenmiştir. Destinasyonlar listelendikten sonra, macera aktiviteleri ile bütünleşen destinasyonlar seçilmiştir. Saha araştırması, belirlenen macera aktivitelerinin ön plana çıktığı destinasyonlarda yapılmıştır. Bu kapsamda, Fethiye-Ölüdeniz'de yamaç paraşütü, Çeşme-Alaçatı ve Muğla-Akyaka'da sörf, Kaş'ta tüplü dalış, İzmir-Kaynaklar, Antalya-Geyikbayırı ve Eskişehir-Karakayalar'da kaya tırmanışı, Uludağ, Sarıkamış ve Palandöken Kayak Merkezleri'nde kayak/snowboard, Antalya-Olympos-Çıralı-Kekova'da kano, Antalya-Köprülü Kanyon ve Çoruh Nehri'nde rafting, İzmir ve Eskişehir'de tur bisikleti, Muğla ve Antalya'da kamp, Fethiye-Likya Yolu ve Eskişehir Frig Yolu'nda trekking aktivitelerine katılan macera turistleri kapsamında araştırma yürütülmüştür. Ancak bu destinasyonlardaki aktivitelere katılan macera turistlerinin sayısı ile ilgili net sayıların bilinmemesi nedeniyle, örneklem bu destinasyonlardaki aktivitelere katılan macera turistlerinden, kolayda örnekleme yöntemi ile seçilmiştir.

BULGULAR

Bulgular bölümünde, araştırmaya katılan macera turistlerinin demografik özellikleri, rekreasyonel davranışları, kişilik özellikleri ve macera turisti tipolojisi ile ilgili yapılan analizlerin bulguları yer almaktadır.

Macera Turistlerinin Demografik Özellikleri

Toplam 1246 macera turistinden elde edilen veriler incelendiğinde; tur bisikleti aktivitesine 129 (%10,35), kamp aktivitesine 130 (%10,43), kano aktivitesine 112 (%8,98), yamaç paraşütü aktivitesine 124 (%9,95), kaya tırmanışı aktivitesine 117 (%9,39), sörf aktivitesine 125 (%10,03), kayak/snowboard aktivitesine 129 (%10,35), rafting aktivitesine 108 (%8,66), trekking aktivitesine 156 (%12,52) ve tüplü dalış aktivitesine 116 (%9,30) turist katılım göstermiştir. Bu aktivitelere katılan macera turistlerinin demografik özelliklerine incelendiğinde, macera aktivitelere katılımda yerli turistler yüzde 78,2 oranındaki katılımları ile yabancılardan daha fazla ilgi göstermektedir.

Tablo 1. Macera Turistlerinin Demografik Özellikleri

<i>Demografik Özellikler</i>	<i>Grup</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
<i>Cinsiyet</i>	Kadın	493	39,6
	Erkek	753	60,4
<i>Yaş</i>	16-24	263	21,1
	25-30	510	40,9
	31-40	333	26,7
	41-55	122	9,8
	56 ve üstü	18	1,4
<i>Milliyet</i>	Yerli	975	78,2
	Yabancı	272	21,8
<i>Medeni Durum</i>	Bekâr	975	78,3
	Evli	271	21,7
<i>Çocuk Durumu</i>	Var	156	12,5
	Yok	1090	87,5
<i>Meslek</i>	Öğrenci	196	15,7
	Kamu	346	27,8
	Özel sektör	472	37,9
	İşçi	69	5,5
	İşsiz	71	5,7
	Sporcu	80	6,4
	Emekli	12	1,0
	İlköğretim	23	1,8
	Lise	123	9,9
<i>Eğitim Durumu</i>	Ön Lisans	189	15,2
	Lisans	727	58,3
	Lisansüstü	184	14,8
	2000 ve altı	195	15,7
<i>Gelir</i>	2001-4000	313	25,1
	4001-6000	378	30,3
	6001 ve üstü	360	25,9

Cinsiyet durumu itibariyle erkeklerin oranı yüzde 60,4, kadınların oranı ise yüzde 39,6 olarak saptanmıştır. Turistlerin büyük çoğunluğu 25-40 yaş aralığında (%67,6) ve bekâr (%78,3) olup, sadece yüzde 12,5'lik bir kısım çocuk sahibidir. Bu durum aslında macera aktivitesine katılıma uyumlu bir profil göstermesi bakımından önemlidir. Kişiler genel olarak genç-yetişkin grubunda, bekâr ve çocuksuzdur. Ayrıca, macera turistleri %58,3 gibi bir oranla lisans mezunu olmaları iyi eğitilmiş olduklarına, özel sektör (%37,9) veya kamu sektörü (%27,8) çalışan durumları ise hali hazırda bir iş meşguliyetlerinin olduğuna yorumlanabilir. Ancak gelir durumunun 4000 TL (%56,2) civarında olması bu turistlerin üst gelir grubunda yer almadıklarına işaret etmektedir (Tablo 1).

Macera Turistlerinin Rekreasyonel Davranışları

Macera turistleri çoğunlukla 1-7 yıl (%58,1) aralığındaki bir sürede aktivitelere katılmakta olup, kendilerini amatör (%44,9) olarak tanımlamışlardır. Aktiviteler için yıllık ortalama 1000 TL (%37,3) ile 5000 TL (%19,8) arasında harcama yapmaktadırlar. Bu bulgu, ortalama harcamanın gelir durumu ile ilgili olduğunu göstermektedir. Macera turistleri aktivitelere genellikle yılda 2-5 defa (%33,9) katılmış ve aktivelere her defasında ortalama 2-7 (%63) saat zaman harcamışlardır. Davranışsal olarak macera turistlerinin yüzde 94,4'ü katıldıkları aktivitelere tekrar katılma niyetindedirler (Tablo 2). Bu durum, aktivite katılım niyetlerinin bir süreklilik gösterdiğini ve gelip geçici bir hevesin ötesinde, aktivitelere katılımın bir alışkanlık ve yaşam tarzı haline geldiği şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 2. Macera Turistlerinin Rekreasyonel Davranışları

<i>Rekreasyonel Davranışlar</i>	<i>Grup</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
<i>Aktivite Süresi</i>	1 yıldan az	170	13,6
	1-3 yıl	378	30,3
	4-7 yıl	341	27,8
	8-10 yıl	213	17,1
	11 yıl ve üstü	144	11,6
<i>Beceri Düzeyi</i>	Başlangıç	156	12,5
	Amatör	559	44,9
	Orta düzey	376	30,2
<i>Yıllık Harcama</i>	Profesyonel	155	12,4
	1000 ve altı	465	37,3
	1001-2000	281	22,6
	2001-5000	247	19,8
<i>Katılım Sıklığı</i>	5001 ve üstü	253	20,3
	Yılda 1	131	10,5
	Yılda 2-5	422	33,9
	Yılda 6-11	190	15,2
	Ayda 1	262	21,0
<i>Zaman Harcama</i>	Ayda 2 ve üstü	241	19,3
	2 saatten az	96	7,7
	2-4	460	36,9
	4-7	325	26,1
<i>Tekrar Katılım</i>	8-10	147	11,8
	11 ve üstü	218	17,5
	Evet	1176	94,4
	Hayır	70	5,6

Macera Turistlerinin Kişilik Özellikleri

Macera tursitlerinin kişilik özelliklerinin belirlenmesi ve ölçek ifadelerini faktörlere indirgemek amacıyla araştırmanın bu aşamasında, öncelikle açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Bu bağlamda ifadeler arasındaki korelasyonlar incelenmiş, örneklem yeterliliğini test etmek için, Kaiser Meyer Olkin Testi ve değişkenler arasındaki ilişkiyi gösteren Bartlett's küresellik testi gerçekleştirilmiştir. KMO değeri 0,776, Bartlett's küresellik testi değeri ise $X^2 = 4848,635$, $p=0,00$ olarak ölçülmüştür. Böylece elde edilen verilerin anlamlı farklılık gösterdiği ve faktör analizi yapmaya uygun olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak, ölçekteki 15 ifade ile gerçekleştirilen açıklayıcı faktör analizi sonucunda, faktör yük değerleri ve ortak varyans değerleri yüksek olan 14 ifadenin oluşturduğu iki faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ölçekte yer alan bir ifade ise her iki faktörde yer alması nedeniyle faktör analizinden çıkarılmıştır. Ayrıca, araştırma kapsamında ortaya çıkan iki faktöre ilişkin güvenilirlik analizleri yapılmış ve Cronbach's Alpha değerleri belirlenmiştir. Cronbach's Alpha değeri tüm ölçek için 0,791 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğe ilişkin faktörlerin öz değerleri, açıklanan varyansları, Cronbach's Alpha değerleri ve faktör yük değerleri Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Faktör Analizi

	Öz değer	Açıklanan Varyans	Cronbach α	Faktör Yük Değerleri
Dışadönüklük	3,876	36,685	,776	
Seyahatlerimde ikamet ettiğim yere benzer mekânlar				,732
Seyahatlerimde uçak yerine araba.				,691
Seyahatlerimde kendim gibi insanlar				,754
Herkesin gittiği tanınmış destinasyonlar				,677
Tüm seyahat planımı başkasının yapması.				,637
"Yabancı olmayan", tanıdık bir atmosfer				,629
Seyahatlerimde paket turlar.				,430
İçedönüklük	2,312	23,513	,697	
Keşfetme duygusu ile yeni deneyimler				,749
Seyahat konusunda oldukça aktif				,722
Seyahatlerimde başka ülkelerden gezginlerle tanışmak				,714
Henüz kimsenin gitmediği yeni ve farklı yerler				,664
Gittiğim yerlerde ihtiyaçlarımın asgari düzeyde karşılanması				,626
Maceraperest biri olarak yalnız başıma keşfetmek				,476
"Turistik" olmayan bölgeleri tercih				,401

Ölçeğin ilk faktörü olan dışadönüklük faktörü, varyansın yüzde 32,685'ini açıklamıştır. Dışadönüklük faktöründe toplam yedi ifade yer almakta olup, faktör yükleri 0,430 ile 0,732 arasında değişmiştir. Bu faktörün Cronbach's Alpha değeri ise 0,748 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin ikinci faktörü olan içedönüklük faktörü, toplam yedi ifadeden oluşmakta olup, varyansın

yüzde 23,513'ünü açıklamıştır. İçedönüklük faktörünün Cronbach's Alpha değeri ise 0,790 olarak ölçülmüş, faktör yükleri ise 0,401 ile 0,749 değerleri arasında değişmiştir. Sonuç olarak, iki faktörlü bir yapı elde edilmiş ve toplam varyansın yüzde 60,198'i açıklanmıştır. Dışadönüklük ölçeğinde yer alan faktörler arasındaki ilişkiyi belirlemek için ise korelasyon analizi yapılmıştır. Faktörler arasındaki korelasyon 0,277 olarak ölçülmüştür. Yapılan korelasyon analizine göre, faktörler arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişkinin mevcut olduğu görülmüştür (Tablo 4).

Tablo 4. Dışadönüklük Kişilik Faktörleri Arasındaki İlişki

		Dışadönüklük	İçedönüklük
Dışadönüklük	Pearson Korelasyon	1	,277**
	p.		,000
İçedönüklük	Pearson Korelasyon	,277**	1
	p.	,000	

**p<,01 *p<,05

Dışadönüklük kişilik ölçeği, turistlerin kişilik özelliklerini ölçmek için tasarlanmış bir ölçektir. Ölçekteki ifadeler, macera turistlerinin içedönük ve dışadönük kişilik özelliklerini ölçmektedir. Bu bağlamda, dışadönüklük kişilik ölçeğine uygulanan hiyerarşik olmayan kümeleme analizi sonucunda, macera turistlerinin içedönükler ve dışadönükler olmak üzere iki kümede sınıflanmıştır. Macera turistlerinin kişilik tipleri belirlenerek, bu kişilik tiplerini sınıflayabilmek için dışadönüklük kişilik ölçeği ifadelerine 1-5 arasında puanlar verilmiştir. Toplam 14 ifadeden oluşan ölçekte, içedönüklük ile ilgili olan yedi ifade tekrar kodlanarak ters puanlanmıştır. Böylelikle, dışadönüklük kişilik ölçeğinde yer alan tüm ifadelerin alabileceği toplam değerler, 14-70 puan arasında değişmiştir. Değer 70 puana yaklaştıkça macera turistlerinin dışadönük kişilik özelliklerini, 14 puana yaklaştıkça ise içedönük kişilik özelliklerini taşıma eğilimleri artmaktadır. Kümeleme analizi sonucunda, 0-52 aralığındaki puana sahip katılımcılar içedönükler, 53-70 aralığındaki puana sahip katılımcılar ise dışadönükler olarak sınıflanmıştır. Macera turistlerinden içedönüklerin sayısı 404, dışadönüklerin sayısı ise 842 olarak ölçülmüştür. Macera turistlerinin yüzde 32,40'ını oluşturan içedönükler ve yüzde 67,60'ını oluşturan dışadönüklerin aritmetik ortalamaları ise sırasıyla 3,28 ve 4,18 olmuştur (Tablo 5).

Tablo 5. Kişilik Tipleri ile İlgili Ortalamalar ve Yüzdeler

Kişilikler	Ort	SS	Min	Maks	n	%
İçedönüklük	3,28	,448	2,04	4,75	404	32,40
Dışadönüklük	4,18	,501	2,04	4,96	842	67,60

Macera aktivite türlerine göre kişilik tipleri incelendiğinde (Tablo 6), tur bisikleti, kamp, kano, yamaç paraşütü, kaya tırmanışı, sörf, rafting ve trekking aktivitelerine katılan macera turistlerinin çoğunluğu dışadönük kişilik özelliklerini sergiledikleri görülmektedir. Kayak/snowboard ve tüplü dalış aktivitelerine katılanların çoğunluğu ise içedönük kişilik özelliklerini taşımaktadırlar. Yamaç paraşütü aktivitesi, dışadönükler ve içedönükler arasında en büyük farklılığın olduğu macera aktivitesidir (dışadönük sayısı=122, içedönük sayısı=2).

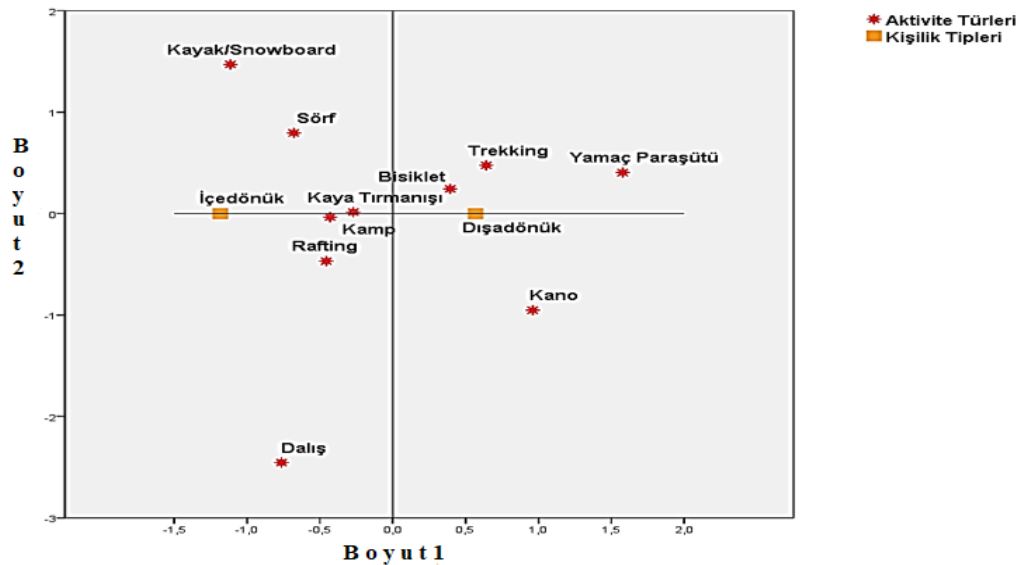
Tablo 6. Kişilik Tiplerine Göre Aktivite Türleri

Aktiviteler	Bisiklet	Kamp	Kano	Yamaç P	Kaya T
İçedönük	32	53	15	2	44
Dışadönük	97	77	97	122	73
Toplam	129	130	112	124	117
Aktiviteler	Sörf	Kayak/S	Rafting	Trekking	T Dalış
İçedönük	57	70	45	31	55
Dışadönük	68	59	63	125	61
Toplam	125	129	108	156	116

Macera Turisti Tipolojisi

Macera turistlerinin aktivite türlerine göre tipolojisini ortaya koymak için çoklu uyum analizi yapılmıştır. Çoklu uyum analizi ile macera turistlerinin macera aktivite türlerine göre kişilik tipleri, demografik özellikleri ve rekreasyonel davranışlarına ait gruplar arası birtelkellikler, benzerlikler ve ilişkilerden doğan uyum ölçülebilmektedir. Böylelikle, macera turistlerinin aktivite türlerine göre kişilik tipleri, demografik özellikleri ve rekreasyonel davranışları arasındaki ilişkiler ölçülerek, 10 macera aktivitesi kapsamında macera turisti tipolojisi ortaya konmuştur.

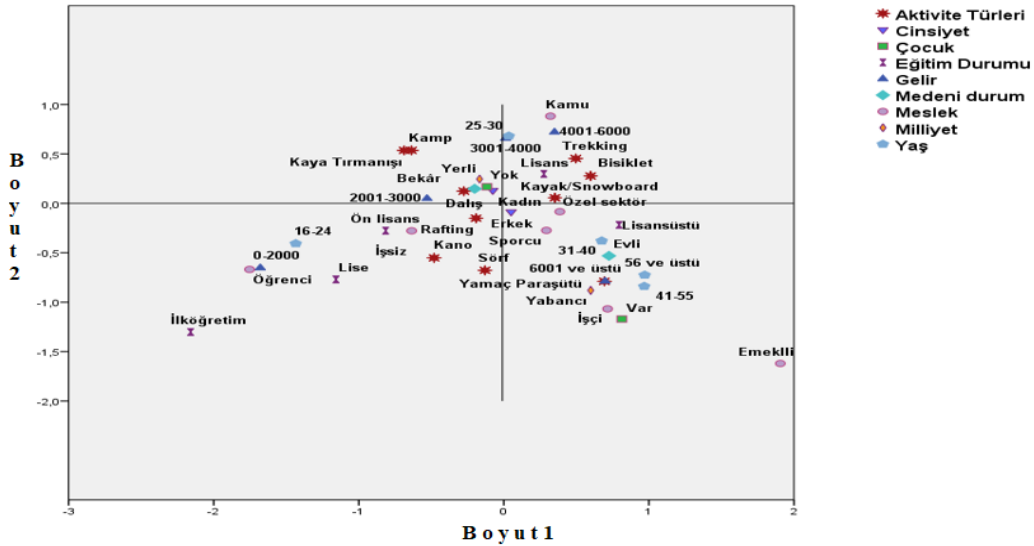
Aktivite türlerine göre kişilik tipleri arasındaki ilişkileri ortaya koymak için yapılan çoklu uyum analizi ile aktivite türlerinin iki boyutta açıklandığı ortaya çıkmıştır. İlk boyut varyansın yüzde 57,14'ünü açıklarken, eylemsizlik değeri (inertia) 0,571 olarak ölçülmüştür. İkinci boyut varyansın yüzde 30,00'ünü açıklamış ve eylemsizlik değeri 0,300 olmuştur. Böylelikle, iki boyut, toplamda varyansın yüzde 87,12'sini açıklamış ve eylemsizlik değeri 0,871 olarak ortaya çıkmıştır. Şekil 1'de macera turistlerinin aktivite türlerine göre kişilik tipleri incelenmiştir. Buna göre yamaç paraşütü, trekking, bisiklet ve kano aktivitelerine katılanların kişilik tipleri dışadönük olarak ortaya çıkmıştır. Kaya tırmanışı, kamp, sörf ve rafting aktivitelerini katılanların kişilik tipleri dışadönükler ve içedönüklerdir. Kayak/snowboard ve tüplü dalış aktivitelerine katılanların kişilik tipleri ise içedönükler olarak ortaya çıkmıştır.

Şekil 1. Aktivite Türlerine Göre Kişilik Tipleri

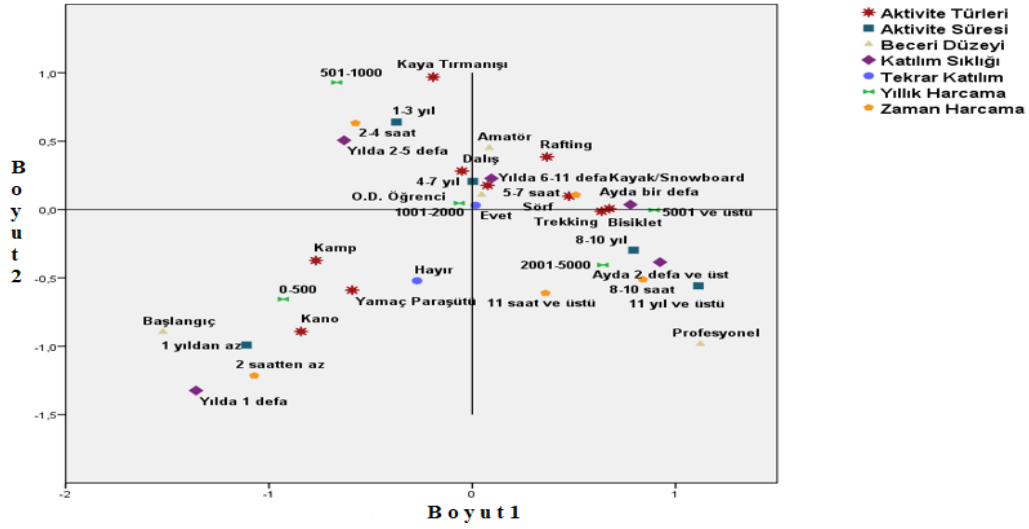
Aktivite türlerine göre demografik özellikler arasındaki ilişkileri ortaya koymak için yapılan çoklu uyum analizi ile aktivite türlerinin iki boyutta açıklandığı ortaya çıkmıştır. İlk boyut varyansın yüzde 33,49'unu açıklarken, eylemsizlik değeri 0,335 olarak ölçülmüştür. İkinci boyut varyansın yüzde 23,26'sını açıklamış ve eylemsizlik değeri 0,233 olmuştur. Böylelikle iki boyut, toplamda varyansın yüzde 56,75'ini açıklamış ve eylemsizlik değeri 0,568 olarak ortaya çıkmıştır.

Şekil 2'de macera turistlerinin aktivite türlerine göre demografik özellikleri incelenmiştir. Macera aktivitelerinden biri olan yamaç paraşütü katılımcılarının; erkek, çocuklu, lisansüstü mezunu, 6001 TL ve üstü gelir grubunda yer alan, evli, sporcu, 30 yaş üstü ve yabancı turistlerden oluştuğu görülmektedir. Trekking ve bisiklet katılımcıları; kadın, çocuksuz, lisans mezunu, 4001-6000 gelir grubunda yer alan, bekâr, kamu sektöründe çalışan, 25-30 yaş aralığında ve yerli turistlerden oluşmaktadır. Kamp ve kaya tırmanışı katılımcılarının kadın, çocuksuz, lisans mezunu, 2001-4000 TL gelir grubunda yer alan, bekâr, kamu çalışanı, 25-30 yaş aralığında ve yerli turistlerden oluştuğu görülmektedir. Tüplü dalış katılımcıları ise kadın, çocuksuz, lisans mezunu, 2001-3000 TL gelir grubunda yer alan, bekâr, özel sektör çalışanı, 25-30 yaş aralığında ve yerli turistlerden oluşmaktadır.

Şekil 2. Aktivite Türlerine Göre Demografik Özellikler

Kayak/snowboard katılımcılarının kadın ve erkek, çocuksuz, lisans mezunu, 3001-6000 gelir grubunda yer alan, bekâr, özel sektör çalışanı, 25-40 yaş aralığında ve yerli turistlerden oluştuğu saptanmıştır. Rafting katılımcıları erkek, çocuksuz, ön lisans mezunu, 2001-3000 TL gelir grubunda yer alan, bekâr, işsiz, 16-40 yaş aralığında ve yerli turistlerden oluşmaktadır. Sörf katılımcıları ise erkek, çocuksuz, lise ve ön lisans mezunu, 6001 TL ve üstü gelir grubunda yer alan, evli ve bekâr, sporcu, 31-40 yaş aralığında ve yabancı turistlerden oluşmaktadır. Son olarak kano katılımcıları erkek, çocuksuz, lise veya ön lisans mezunu, 2001-3000 TL gelir grubunda yer alan, bekâr, işsiz, 16-24 yaş aralığında, yerli ve yabancı turistlerden oluşmaktadır.

Şekil 3. Aktivite Türlerine Göre Rekreasyonel Davranışlar

Aktivite türlerine göre rekreasyonel davranışlar arasındaki ilişkileri ortaya koymak için yapılan çoklu uyum analizi ile aktivite türlerinin iki boyutta açıklandığı ortaya çıkmıştır. İlk boyut varyansın yüzde 35,62'sini açıklarken, eylemsizlik değeri 0,386 olarak ölçülmüştür. İkinci boyut varyansın yüzde 26,18'ini açıklamış ve eylemsizlik değeri 0,262 olmuştur. Böylelikle iki boyut, toplamda varyansın yüzde 64,80'ini açıklamış ve eylemsizlik değeri 0,648 olarak ortaya çıkmıştır. Şekil 3'te macera turistlerinin aktivite türlerine göre rekreasyonel davranışları incelenmiştir.

Kaya tırmanışı katılımcılarının aktivite süreleri ortalama 1-3 yıl, beceri düzeyleri amatör, aktiviteye katılım sıklıkları yılda 2-5 defa, yıllık ortalama harcamaları 501-1000 TL, aktivitelere ortalama zaman harcamaları 2-4 saat ve aktivitelere tekrar katılım niyetleri olumlu olmuştur. Rafting, tüplü dalış, sörf ve kayak/snowboard katılımcılarının aktivite süreleri ortalama 4-7 yıl, beceri düzeyleri amatör veya orta düzey öğrenci, aktivitelere katılım sıklıkları yılda 6-11 defa, yıllık ortalama harcamaları 1001-2000 TL, aktivitelere zaman harcamaları 5-7 saat ve aktivitelere tekrar katılım niyetleri olumlu olmuştur.

Trekking ve bisiklet katılımcılarının aktivite süreleri 8-10 yıl, beceri düzeyleri orta düzey öğrenci, aktivitelere katılım sıklıkları ayda bir defa, yıllık ortalama harcamaları 2001-5000 TL, aktivitelere zaman harcamaları 5-7 saat ve aktivitelere tekrar katılım niyetleri olumlu olmuştur. Son olarak yamaç paraşütü, kamp ve kano katılımcılarının aktivite süreleri bir yıldan az, beceri düzeyleri başlangıç, aktivitelere katılım sıklıkları yılda bir defa, yıllık ortalama harcamaları 0-500 TL, aktivitelere zaman harcamaları iki saatten az ve aktivitelere tekrar katılım niyetleri olumsuz olmuştur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Macera turistleri, macera aktivitelerini takip eden ve bu aktivitelere aktif olarak katılan turistlerdir. Macera aktiviteleri ise tehlike içermesi yüksek beceri istemesi, zorlu deneyimler olması ve yoğun tempoda yapılması nedeniyle farklı özelliklere sahip kişilere hitap etmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'de yamaç paraşütü, tüplü dalış, sörf, rafting, kayak, kano, kamp, kaya tırmanışı, trekking ve tur bisikleti aktivitelerine katılan 1246 macera turisti ile araştırma gerçekleştirilmiştir. Böylelikle, macera turistlerinin tercih ettikleri aktivite türlerine göre tipolojisi belirlenmiştir.

Macera turistlerinin demografik özelliklerine yönelik bulgulardan elde edilen sonuçlara göre, macera turistleri ağırlıklı olarak yerli, erkek, 25-40 yaş aralığında, bekâr ve çocuksuzdur. Ayrıca, bu turistler çoğunlukla lisans mezunu, 4000 TL'nin üzerinde gelire sahip ve özel sektör veya kamu sektöründe çalışmaktadır. Demografik özelliklere yönelik bu sonuçlar, Pizam (2004), Hsieh (2007), Tanrısevdi (2009), Ewert vd. (2013), Gilberton ve Ewert (2015) ve Arslan Ayazlar (2015) ile paralellik göstermiştir. Bununla birlikte, Akgündüz ve Kızılcıoğlu'nun (2016) Likya Yolu'nda trekking yapanlar ile gerçekleştirdiği araştırma sonuçları ile kısmen farklılık göstermiştir. Bu araştırma ile milliyet ve eğitim durumu bakımından benzerlik gösterirken, yaş, gelir ve medeni durum bakımından farklılık göstermiştir.

Macera turistlerinin rekreasyonel davranışlarına bakıldığında, 1-7 yıldır aktivitelere katılım gösterdikleri ve kendilerini amatör veya orta düzey öğrenci olarak tanımladıkları görülmüştür. Bu aktiviteler için yıllık ortalama harcamaları düşük olan macera turistleri, yılda 2-5 defa aktiviteye katılmışlar ve her defasında ortalama 2-7 saat arasında zaman harcamışlardır. Ayrıca, bu turistlerin büyük çoğunluğu katıldıkları aktivitelere tekrar katılmak istediklerini belirtmişlerdir. Bu sonuçlar Hsieh (2007) ve Gilberton ve Ewert (2015) ile paralellik göstermektedir. Elde edilen sonuçlar, Türkiye'de macera turistlerinin macera aktivitelerini yeni keşfettikleri, bu konuda amatör oldukları, aktiviteler için harcamalarının sınırlı olduğu, ortalama bir zaman harcadıkları ve aktivitelere tekrar katılmak istedikleri ortaya çıkarmıştır.

Araştırmada belirlenen 10 macera aktivitesinden tur bisikleti, kamp, kano, yamaç paraşütü, kaya tırmanışı, sörf, rafting ve trekking aktivitelerine katılan macera turistlerinin çoğunluğu dışadönüklerdir. Addison (1999), Plog (2001) ve Jackson (2006) tarafından maceracılar olarak da tanımlanan dışadönükler, keşfedilmemiş veya unutulmuş yerleri tercih etmekte ve zorlu macera aktivitelerine katılmaktadırlar. Bununla birlikte, kayak/snowboard ve tüplü dalış aktivitelerine katılanların çoğunluğu içedönüklerdir.

Macera turistlerinin farklı aktiviteler kapsamında, ayırt edici özellikleri incelendiğinde, kaya tırmanışı yapanlar, dışadönük, genç-yetişkin, üniversite mezunu, bekâr ve orta gelir sınıfında yer almaktadır. Ayrıca, macera aktivitelerini yeni keşfeden, amatör, sınırlı harcama yapan ve aktiviteler için ortalama bir zaman harcayan turistlerdir. Trekking yapanlar, diğer aktivitelere katılan turistlerle karşılaştırıldıklarında, daha uzun bir süredir bu aktiviteye katılım göstermektedirler. Tur bisikleti katılımcıları ise beceri düzeyleri, aktivitelere katılım sıklıkları ve aktivitelere zaman harcamaları bakımından diğer aktivite katılımcılarına göre daha yüksek deneyime sahiplerdir. Kano ve kamp katılımcılarındaki dikkat çekici durum, daha genç, daha kısa süredir bu aktivitelere katılan, daha az harcama yapan ve aktivitelere katılım sıklıklarının daha düşük olmasıdır.

Diğer macera aktiviteleri ile karşılaştırıldıklarında, rafting yapanların ön lisans mezunu ve çalışmıyor olmaları çarpıcı bir sonuçtur. Ayrıca, raftingciler bu aktiviteye daha uzun süreli olarak ve daha sık katılmaktadırlar. Sörf ve yamaç paraşütü yapanların ise 6001 TL ve üstü gelir grubunda yer almaları ve yabancı turistler olmaları, bu aktivitenin henüz yerli ve orta alt gelir grubu tarafından benimsenmediğini göstermektedir. Dikkat çekici bir başka sonuç ise kayak/snowboard ve tüplü dalış yapan turistlerle ilgilidir. Bu aktivitelere katılanlar genellikle içedönükler olmasına rağmen diğer katılımcılara göre aktivitelere daha fazla zaman ayırmaktadırlar.

Sonuç olarak, macera turistlerinin tercih ettikleri aktiviteler, onların kişilik özellikleri, demografik özellikleri ve rekreasyonel davranışlarına göre farklılık göstermiştir. 10 macera aktivitesi kapsamında, bu üç boyuttaki karşılaştırmalar sonucunda, macera turistlerinin sadece kişilik tipleri, yaşları, medeni durumları ve aktivitelere tekrar katılım niyetlerinin kısmen benzerlik göstermesi, bu konuda genel geçer bir macera turisti tipolojisi ortaya koymayı zorlaştırmaktadır.

Bu nedenle, çalışmada her bir aktivite için ayrı tipolojiler oluşturulmaya çalışılmıştır. Araştırmada, Türkiye'deki 10 macera aktivitesi temel alınmıştır. Araştırma kapsamına alınmayan farklı macera aktiviteleri de mevcuttur. Gelecekte yapılacak araştırmalar, Türkiye'nin farklı bölgelerinde ön plana çıkmış veya çıkması muhtemel diğer macera aktivitelerine de odaklanabilir. Ayrıca, özel olarak seçilmiş tek bir macera aktivitesi için Türkiye'deki tüm destinasyonları kapsayıcı çalışmalar da yapılabilir.

KAYNAKÇA

Adventure Travel Trade Association (2015). *Adventure Tourism Development Index Report*. [Online] <http://www.adventuretravel.biz> [Erişim Tarihi: 12.02.2019].

Akgündüz, Y. ve Kızılcıoğlu, G. (2016). Likya Yolu'nu Yürüyen Turistlerin Seyahat Motivasyonları ve Memnuniyet Düzeyleri. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(3): 817-836.

Arslan Ayazlar, R. (2015). *Akış Deneyiminin Yamaç Paraşütü Deneyim Doyumu ve Yaşam Doyumuna Etkileri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi.

Aytaç, S. (2000.) *İnsanı Anlama Çabası*. Bursa: Ezgi Kitabevi.

Boorstin, D. J. (1961/1964). *The Image: A Guide to Pseudo-events in America*. New York: Harper & Row.

Buckley, R. (2012). Rush as a Key Motivation in Skilled Adventure Tourism: Resolving The Risk Recreation Paradox. *Tourism Management*, 33(4): 961-970.

Celsi, R. L., Rose, L. R. and Leigh, T. W. (1993). An Exploration of High-Risk Leisure Consumption Through Skydiving. *Journal of Consumer Research*, 20(1): 1-23.

Chen, S. L., Ou, S. J., and Lin, L. Z. (2001). *Application in Recreation and Leisure*. Taipei City, Taiwan: Shin Hsin University.

Cohen, E. (1979). A Phenomenology of Tourist Experience. *The Journal of the British Sociological Association* 13(1): 179-201.

Csikszentmihalyi, M. (1990). *Flow: The Psychology of Optimal Experience*. New York: Harper Perennial.

Cüceloğlu, D. (2018). *İnsan ve Davranışı-psikolojinin Temel Kavramları (36. Basım)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Donnelly, P. and Young, K. (1988). The Construction and Confirmation of Identity in Sport Subcultures. *Sociology of Sport Journal*, 5(3): 223-40.

Ewert, A. W. (1985). Why People Climb: The Relationship of Participant Motives and Experience Level to Mountaineering. *Journal of Leisure Research*, 17(3): 241-50.

Ewert, A. W. (1989a). *Outdoor Adventure Pursuits: Foundations, Models and Theories*. Columbus, OH: Publishing Horizons.

Ewert, A. W. and Hollenurst, S. (1989b). Testing the Adventure Model: Empirical Support for a Model of Risk Recreation Participation. *Journal of Leisure Research*, 21(2): 124-139.

Ewert, A., Gilbertson, K., Luo, Y. C. and Voight, A. (2013). Beyond "Because It's There": Motivations for Pursuing Adventure Recreational Activities. *Journal of Leisure Research*, 45(1): 91-111.

- Eysenck, H. and Eysenck, S. (1970). *The Eysenck Personality Inventory*. San Diego: Edits.
- Gilbertson, K. and Ewert, A. (2015). Stability of Motivations and Risk Attractiveness: The Adventure Recreation Experience. *Risk Management*, 17(4): 276-297.
- Graburn, N. (1983). The Anthropology of Tourism. *Annals of Tourism Research* 10(1): 9-33.
- Green, D. C. and Chalip, L. (1988). Sport Tourism as the Celebration of Subculture. *Annals of Tourism Research*, 25(2): 275-291.
- Hsieh, T. C. (2007). *Recreational Motivation, Sensation Seeking and Recreational Involvement of Taiwan's Adventure Recreation Participants*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of the Incarnate Word.
- Kay, J. and Laberge, S. (2002a). The "New" Corporate Habitus in Adventure Racing. *International Review for the Sociology of Sport*, 37(1): 17-36.
- Kay, J. and Laberge, S. (2002b). Mapping the field of "AR": Adventure Racing and Bourdieu's Concept of Field. *Sociology of Sport Journal*, 19(1): 25-46.
- Lipscombe, N. (1999). The Relevance of the Peak Experience to Continued Skydiving Participation: A Qualitative Approach to Assessing Motivations. *Leisure Studies*, 18: 267-288.
- Litvin, S. (2008). Sensation Seeking and Its Measurement for Tourism Research. *Journal of Travel Research*, 46(4): 440-445
- Lynch, P. and Dibben, M. (2016). Exploring Motivations for Adventure Recreation Events: A New Zealand Study. *Annals of Leisure Research*, 19(1): 80-97.
- Jackson, M., White, G. and White, M. (2001). Developing a Tourist Personality Typology. *Proceedings of National Research Conference, Australia*, 177-184.
- Jackson, M. (2006). *Development of a Tourist Personality Inventory to Evaluate Parameters Associated with Tourist Crime Victimization*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, RMIT University.
- Jung, C. G. (1910). The Association Method. *American Journal of Psychology*, 21(2): 219-269.
- MacCannell, D. (1976/1999). *The Tourist: A New Theory in the Leisure Class*. Berkeley: University of California Press.
- Martin, P. and S. Priest (1986). Understanding Adventure Experience. *Adventure Education*, 3(1): 18-21.
- Mason, M., Gos, L. and Moretti, A. (2017). Motivations, Perceived Risk and Behavioural Intentions in Hard Adventure Tourism. A Natural Park Case Study. *Sinergie Italian Journal of Management*, 34: 181-199.
- Meier, J. F., Morash, T. W. and Welton, G. E. (1980). *High-adventure Outdoor Pursuits: Organisation and Leadership*. Columbus, OH: Publishing Horizons.
- Meyersohn, R. (1981) *Tourism as a Socio-cultural Phenomenon: Research Perspectives*. Waterloo: Otium Publications.
- Pizam, A., Jeong, G. H., Reichel, A., Boemmel, H., Lusson, J. M., Steynberg, L., Mason, M. and Montmany, N. (2004). The Relationship Between Risk-Taking, Sensation-Seeking and the Tourist Behavior of Young Adults: A Cross-Cultural Study. *Journal of Travel Research*, 42(3): 251-260.
- Plog, S. (1972). Why Destination Areas Rise and Fall in Popularity? *Cornell Hotel and Restaurant Quarterly*, 14(4): 55-58.

- Plog, S. (1987). *Understanding Psychographics in Tourism Research. Travel, Tourism and Hospitality Research*. New York: Wiley.
- Plog, S. (1991). *Leisure Travel: Making it a Growth Market. Again*. New York: John Wiley and Sons.
- Plog, S. (2001). Why Destinastions Areas Rise and Fall in Popularity, an Update of Cornel Quarterly Classic. *Cornel Hotel and Administrastion Quarterly*, 42(3): 13-24.
- Priest, S. (1992). Factor Exploration and Confirmation for the Dimensions of an Adventure Experience. *Journal of Leisure Research*, 24(2): 127-139.
- Przeclawski, K. (1985). The Role of Tourism in Contemporary Culture. *The Tourist Review*, 40(1): 2-6.
- Selwyn, T. (ed.) (1996). *The Tourist Image: Myths and Myth Making in Tourism*. Chichester: Wiley.
- Sung, H. H. (2004). Classification of Adventure Travelers: Behavior, Decision Making and Target Markets. *Journal of Travel Research*, 42(4): 343-356.
- Swarbrooke, J., Beard, S. C., Leckie, S. and Pomfret, G. (2003) *Adventure Tourism: The New Frontier*. Oxford: Butterworth Heinemann.
- Warburton, N. (2015). *Felsefenin Kısa Tarihi*. (Çeviren, Ateşoğlu, G.) İstanbul: Alfa Felsefe.
- Wheaton, B. (2000). "Just Do It": Consumption, Commitment, and Identity in The Windsurfing Subculture. *Sociology of Sport Journal*, 17(3): 254-74.
- Tanrisevdi, A. (2009). Türk Özel İlgi Gezginleri Sansasyon Arama Özelliği Sergilemekte Midir? *Ege Academic Review*, 9(4): 1313-1340.
- Tucker, H. (2003). *Living with Tourism: Negotiating Identities in a Turkish Village*. London: Routledge.
- Urry, J. (1990). *The Tourist Gaze: Leisure and Travel in Contemporary Societies*. London: SAGE Publications.
- Zuckerman, M. (1979). *Sensation Seeking (Psychology Revivals): Beyond the Optimal Level of Arousal*. Psychology Press.